

Limity růstu v geobotanice? K příležitosti šedesátin Oty Raucha

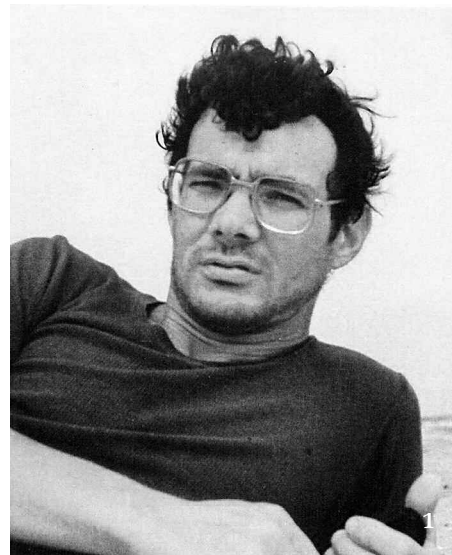
Dobře ho znají půdní ekologové, ekotoxikologové, terénní botanici, jakož i experimentátoři v rostlinné fyziologii, anatomii a genetice nebo protagonisté ekologické obnovy biotopů. RNDr. Ota Rauch, CSc., se narodil 10. října 1953 a léta základní školy plus ta gymnazijní strávil ve Dvoře Králové. Vystudoval geobotaniku na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy v Praze, kde promoval v r. 1978, a titul RNDr. získal v r. 1981. Po studiích nastoupil do Ústavu krajinné ekologie ČSAV, ale vědeckou aspiranturu absolvoval při Vysoké škole zemědělské (dnes Česká zemědělská univerzita) v Praze – Suchbátově, na katedře geologie a půdoznalství. V rámci CSc. dizertace, kterou obhájil v r. 1987, zpracoval téma Retence a pohyb Cd, Zn, Pb, Cu v hnědé půdě u bodového zdroje znečištění. Soustředění na bio-pedochemické procesy ovlivnilo Otovo další celkové směřování. Jeho nezastupitelná účast v projektech věnovaných studiu pohybu znečišťujících látek podél potravních řetězců počínaje atmosférickou depozicí až po zadržení (retenci) půdou nebo sekundární propad do vodních zdrojů, jež se v tehdejších Ústavu krajinné ekologie rozvíjely, vedla k žádoucí specializaci, což ho předurčilo k roli osvědčeného člena projektových týmů. Přispěla k tomu jeho klidná a přátelská nátura, ale hlavně výborný pozorovací talent. Rozumí pochodům nejen v panenské přírodě, ale i v jejich narušených partiích a dokáže kvalifikovaně odhadnout, co se právě „v tuto chvíli“ s biotopem děje. Vrozenou technickou zručnost pro manipulaci s měřicími přístroji všeho druhu měl možnost zdokonalit brzy po politickém převratu – na stáži v Geologickém ústavu zemědělské univerzity v norském městě Ås (1990–91).

V té době už byl zaměstnán jako vědecký pracovník na třeboňském úseku ekologie rostlin Botanického ústavu Akademie věd (od r. 1990). Na léta 2001–04 se stal vedoucím celé třeboňské hydrobotaniky, která v průběhu času procházela různými organizačními změnami. V uvedeném a navazujícím období byly reorganizovány některé laboratoře, dokončena přestavba objektu pro algologickou pracovní skupinu, rekonstruována knihovna apod. Rauchova perioda vedení představovala nelehkou fázi vývoje – jednak do ní zasáhlo vleklé restitucní řízení týkající se části budov, jednak pozemky ústavu postihla povodeň v r. 2002 a bylo nutné sehnat financování rekonstrukce (což se zdařilo). Navíc v r. 2003 vyvrcholila konfliktní situace ve vztahu s novodobým vedením Ústavu ekologie krajiny AV ČR, kam nakonec odešla skupina třeboňských pracovníků Botanického ústavu (jak víme z pozdějšího vývoje, byla to předzvěst vymizení jediného vědeckého ústavu s komplexně pojatou krajinnou ekologií jako hlavním oborem z české kot-

liny, s níž zanikla i tradice napojení na příslušnou oborovou komunitu ve světě). Uvedené problémy O. Rauch zvládal až překvapivě razantně, jakkoli v mnohém přesahovaly jeho pozici s adekvátními možnostmi v kompetencích.

Optimální konstelace vědeckých pracovišť Akademie věd v jižních Čechách po založení Jihočeské univerzity (JU) v Českých Budějovicích po r. 1989 (soustředění do kampusu) vedla k možnostem velmi bezprostředního přenosu poznatků do výuky studentů. Jako mnozí jiní, také Ota Rauch (od r. 1995) působí na JU, konkrétně na katedře ekologie Přírodovědecké fakulty. Ovšem nejen tam, od počátku změn na katedře botaniky PŘF UK v Praze garantuje také zde výběrovou přednášku pedologie, dotovanou exkurzemi na zajímavá místa přírodní i člověkem poškozené krajiny.

Podstatnou část výzkumné práce Ota věnuje studiu retence a transportu ekotoxikologicky významných prvků, jejich účinku na travinná společenstva nebo na vegetaci říčních niv. Nemalý objem energie investoval do bádání o změnách v chemismu průmyslových deponií v krajinně provázejících primární vegetační sukcesi. Zabýval se i vlivem půdních faktorů na strukturu a stabilitu vzácných rostlinných společenstev v horských a alpských polohách Sudet. Přes spolupráci s řadou kolegů z různých pracovišť se v současném systému formálního hodnocení vědeckých výstupů zpravidla neumísťuje „na špičce“ – tlak na publikování si prostě nepřipouští, věda, že uchovat si zdraví v atmosféře příznivé kromě mimořádně schopných také pro ty, co dokážou uplatnit jakýkoli úřednický nástroj ve prospěch svého oboru nebo narcistního ustrojení, a pro ty, kteří jsou zběhlí přízpusobit se jakýmkoli formalistním nárokům systému, je hodnotově rovněž nezanedbatelná věc. A že v daném

generačním věku je výše H-indexu, závislé mimo jiné na charakteru oboru a jeho zázemí, nedohledatelná. Zůstává však ve své hraniční a složité disciplíně „chodící encyklopedií“, jakých při dnešním redukcionismu ve vědě mnoho nemáme. V komplexních ekologických projektech bude proto vždy žádaným členem, o to víc, že má cit pro „terénní experiment“ s dobrou pracovní hypotézou o uvažovaném účinku (např. efekt mulčování různým materiálem na toxickém substrátu). V dnešní mediální éře, kdy zveřejněný „kacířský“ názor na potřebu ochrany „umělé divočiny“ vznikající na průmyslových skládkách přináší popularitu (a je to dobře) mladé generaci ekologů sledujících tím vedle odborných poznatků také snahu o úpravu legislativy, už asi nikoho nezaujme, že to byl právě Ota Rauch, s nímž jsme v r. 1981 to též zveřejnili v časopise Vesmír (8: 243–247) na příkladu opuštěných odkališť. V příbuzných tématech později přispěl do článků i v Živě (např. 2009, 3: 116–119).

Ještě jeden aspekt bych při této příležitosti rád zmínil: Ota se velmi obětavě staral v době progresivně postupující nemoci o svou ženu Olinu, která vystudovala učitelství biologie-chemie a diplomovou práci obhájovala na botanice, stejně jako Ota, díky čemuž s námi v mladých letech absolvovala řadu horských vandrů, pomáhala Otovi při dokončování diplomové práce (tehdy se ještě psávalo na psacím stroji), čekala na něho, než absolvuje „vojnu“, a sdílela nepříznivé totalitního režimu včetně zákazu publikování ekotoxikologických studií z našeho území v zahraničí. Po jejím odchodu z tohoto světa vychoval do dospělosti dvě dcery, z nichž každá svým způsobem nese dál podobný vztah ke světu, v běžném životě i v oboru. V současné době Ota Rauch zodpovídá za pedologické konzultace v rámci průhonické Analytické laboratoře Botanického ústavu AV ČR, v. v. i., kam přešel v r. 2010, a já bych mu rád popřál za přátele a spolupracující kolegy, aby mu takhle pracovní poloha svědčila a aby zdraví sloužilo a soukromí těšilo.

1 Ota Rauch v mladších letech.

Foto z archivu J. Krejčíkové

2 Z oslavy šedesátin s kolegy, zleva:

Jan Lepš, Jana Osbornová, O. Rauch

a Karel Prach. Foto J. Pecháček